

กรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท

Karma in Theravada Buddhist Philosophy

พระมหานันท อนุตฺตโร (อันวินัย)* พระสุชาติ อาภสฺสโร (ผิงผาย)*

Phramaha Anan Anuttaro (Aunwises)* Phra Suchat Abhassaro (Phuengphai)*

คณะศาสนาปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*

Faculty of Religion and Philosophy Mahamakut Buddhist University*

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท พบว่าสัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน เพราะอาศัยการกระทำที่มีเจตนาหรือเจตจำนง เป็นตัวกำหนดการกระทำ โดยมีเจตนาในการกระทำ เมื่อมีเจตนาแล้วบุคคลย่อมแสดงการกระทำทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ เมื่อบุคคลกระทำความผิด ก็ย่อมได้รับผลของกรรมเช่นนั้น ซึ่งเป็นไปตามกฎปฏิจจสมุปบาท คือ เป็นกฎแห่งเหตุและผล เรียกอีกอย่างว่า “กฎแห่งกรรม” เมื่อมนุษย์มีการกระทำดีย่อมทำให้ได้รับผลดี เมื่อกระทำชั่วย่อมทำให้ได้รับผลชั่ว เมื่อมนุษย์ได้ศึกษาเรื่องกรรมตามทัศนะพุทธปรัชญาแล้ว สามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ หมั่นประพฤติปฏิบัติตามหลักพุทธปรัชญาจะสามารถดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับคนสังคมยุคปัจจุบันได้อย่างมีความสุข

คำสำคัญ: กรรม, พุทธปรัชญาเถรวาท.

Abstract

This article has an objective to study karma in theravada buddhist philosophy. found that all animals have their own karma. because it relies on an action with intent or intent determines the action. with the intent of action. when there is intention, a person shows karma, both physical, verbal and mental. when a person does what kind of karma would receive the consequences of such karma. which is in accordance with the rules of action, which is the law of cause and effect. also called "law of karma". when humans do good deeds, they get good results. when doing evil, it leads to bad results. when humans have studied karma according to buddhist philosophy can be applied in daily life. always adhere to the buddhist philosophy to be able to live happily with the present society.

Keywords: Karma, Theravada Buddhist Philosophy.

1. บทนำ

กรรม นับว่าเป็นเรื่องสำคัญเรื่องหนึ่งในพระพุทธปรัชญาเถรวาท ที่แสดงให้เห็นว่า มนุษย์ทุกคนต่างมีวิถี

Received: 2020-11-12; Revised: 2020-12-20 : Accepted: 2020-12-25

การดำเนินชีวิตที่ไม่เหมือนกัน การดำเนินชีวิตของมนุษย์ในแต่ละวันนั้นล้วนแต่เป็นกรรมที่ก่อไว้ในอดีต ปัจจุบัน และจะส่งผลยังอนาคต กรรมที่เกิดขึ้นนั้นจะเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วก็ตามล้วนเกิดจากแสดงออกสามทาง คือ ทางกาย วาจา และใจ เมื่อมนุษย์กระทำความทั้งสามทางด้วยเจตนา ก็จะส่งผลให้มนุษย์นั้นดำเนินชีวิตไปตามวิถีแห่งกรรม ดังพุทธพจน์ที่ว่า “กมฺมุนา วตตตี โลโก สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม” (ม.ม., 13/460/582.) กล่าวคือ สรรพสัตว์ตกอยู่ภายใต้กฎแห่งกรรม ต้องได้รับผลแห่งกรรมนั้นไม่ว่าดีหรือชั่ว ไม่ช้าก็เร็ว ไม่ช้าก็ชดช้อนหน้าหรือในภพชาติต่อ ๆ ไป ตามแล้วแต่กรรมที่กระทำไว้

พุทธปรัชญาเถรวาทมีทัศนะเรื่องกรรมว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมาในโลก รวมทั้งสรรพสัตว์ทั้งหลายล้วนแต่มีกรรมเป็นของ ๆ ตน อาศัยกรรมเป็นแดนเกิด และต้องรับผลแห่งกรรมนั้น กรรมที่มนุษย์สร้างขึ้นนั้นเป็นกรรมในอดีตทำให้มาเกิดในภพภูมิใหม่ เมื่อเกิดแล้วสร้างกรรมใหม่ในปัจจุบัน ทำให้เกิดกรรมที่จะส่งผลในอนาคต เวียนวนในสังสารวัฏไม่รู้จบ จนกว่าจะมีสภาวะความหลุดพ้นจากกิเลส ในทางพุทธปรัชญาได้อธิบายเรื่องกรรมว่า เป็นการกระทำที่เกิดขึ้นทางกาย ทางวาจา และทางใจ เป็นกุศลธรรม อกุศลธรรม และอัปายาทธรรมก็ตาม ล้วนแต่เป็นกรรมที่กระทำไว้ในสังคัมปัจจุบันนั้นมนุษย์ยังมีความเชื่อเรื่องกรรม และไม่เชื่อเรื่องกรรมอยู่ จะเห็นได้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคัมปัจจุบัน ที่แยกกลุ่มคนออกเป็นสองกลุ่ม คือ เชื่อเรื่องกรรม และไม่เชื่อเรื่องกรรม บุคคลที่มีความเชื่อเรื่องกรรมก็จะมุ่งมั่นในการทำคุณงามความดี อยู่ในศีลธรรมอันดีงาม ใช้ชีวิตด้วยความไม่ประมาท บุคคลที่ไม่มีความเชื่อเรื่องกรรมก็จะมุ่งในทางแห่งความเสื่อม ผิดศีลธรรม ไม่เกรงกลัวต่อบาป ใช้ชีวิตด้วยความประมาทขาดสติในการดำเนินชีวิต

การมีความเชื่อในเรื่องกรรมนั้น หรือ มีความเข้าใจในเรื่องกรรมเป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญ ที่จะให้มนุษย์มีวิถีแนวทางในการดำเนินชีวิต เข้าใจชีวิต และใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันของคนในสังคัมได้อย่างสมบูรณ์ การได้ศึกษาเรียนรู้เรื่องกรรม จะตอบโจทยปัญหาที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี ทุกคนนั้นมีกรรมเป็นของ ๆ ตน กรรมนั้นเกิดจากการกระทำของเราเองไม่ใช่บุคคลอื่นใด เทพเจ้าองค์ใดมากระทำให้ก็หาไม่ ล้วนแต่เป็นการกระทำทางกาย วาจา ใจ อันเป็นผลที่เกิดจากกิเลสที่ทำให้เราสร้างกรรมและต้องได้รับผลของกรรมนั้น เรียกอีกอย่างว่า กิเลส กรรม วิบาก ที่คอยให้สรรพสัตว์เวียนวนอยู่ในสังสารวัฏ การศึกษาเรื่องกรรมในพุทธปรัชญาเถรวาทนั้น ทำให้ทราบถึงความหมาย ลักษณะ และประเภทของกรรม ทัศนะเรื่องกรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท การให้ผลและการสิ้นไปแห่งกรรม ที่ทำให้ทราบถึงองค์ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของกรรมยิ่งขึ้น ด้วยหลักเหตุผล ความจริง ความเป็นไปตามธรรมชาติ เพื่อให้การดำเนินชีวิตของมนุษย์เป็นไปตามวิถีอย่างสมบูรณ์ ศึกษาได้ในเนื้อหาที่จะนำเสนอต่อไปนี้

2. กรรมตามทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท

พุทธปรัชญาเถรวาทมีทัศนะในเรื่องกรรม หรือ การกระทำของมนุษย์ว่าเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดผล เนื่องจากการกระทำเป็นสิ่งทีก่อให้เกิดผล การกระทำจึงมีผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์โดยตรง คุณภาพชีวิตของมนุษย์จะดีหรือไม่ย่อมขึ้นอยู่กับกระทำของตนเอง ด้วยเหตุที่ว่าพุทธปรัชญาเป็นกรรมวาที และกิริยาวาที หลักคำสอนเรื่องกรรม จึงเป็นหลักคำสอนที่สำคัญที่สุดหลักหนึ่งซึ่งเกี่ยวข้องกับคำสอนเรื่องอื่น ๆ อย่างใกล้ชิด การศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักคำสอนเรื่องนี้อย่างถูกต้อง จึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้ประสงค์จะศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพุทธปรัชญาทั้งในระดับกว้างและลึก (สุนทร ณ รั้งสี, 2543, 164.) เพื่อให้เกิดประโยชน์มากขึ้นต่อผู้ศึกษา ดังนี้

2.1 ความหมายของกรรม

กรรม ในพุทธปรัชญาเถรวาท มีนักคิด นักวิชาการ นักปรัชญาศาสนา ได้แสดงความหมายและประเภทของกรรมไว้มากมาย เพื่อให้ง่ายต่อการศึกษาและทำความเข้าใจ จึงได้นำมาสรุปอธิบายดังต่อไปนี้

กรรม คือ การกระทำ (พระเมธีธรรมาภรณ์ ประยูร ธมมจิตโต, 2539, 12.) คำว่ากรรม มาจากคำว่า กรม ในภาษาสันสกฤต ซึ่งตรงกับคำว่า กम्म ในภาษาบาลี ตามรูปศัพท์แปลว่า การกระทำ ซึ่งเหมือนกับคำว่า กิริยา (ในภาษาสันสกฤตเป็น กริยา ซึ่งภาษาไทยนำมาใช้คนละความหมาย) แต่ความหมายที่แท้จริงของคำว่า “กรรม” ในทัศนะของพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น หมายถึง เจตนา (วัชระ งามจิตฺตเจริญ, 2550, 267–268.)

กรรม แปลว่าการกระทำ มีความหมายเป็นคำกลาง ๆ ใช้ได้ทั้งในทางดีและทางไม่ดี ถ้าเป็นกรรมดี เรียกว่า กุศลกรรม กรรมไม่ดีเรียกว่า อकुศลกรรม คำว่ากรรมในความรู้สึกของคนไทยมักหมายถึง การกระทำที่ไม่ดี และผลของการกระทำไม่ดีนั้นพระพุทธเจ้าได้ตรัสให้ความหมายของกรรมไว้ในนิพเพธิกสูตรว่า “ภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยเหตุนี้ว่า เรากล่าวว่าเจตนาเป็นตัวกรรม บุคคลคิดแล้วจึงกระทำด้วยกาย วาจา และใจ” (อง.ฉก.ก., 22/63/577.) แม้ในอรรถกถาของพระสูตรนี้ ได้อธิบายคำว่า เจตนา เอาไว้ว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงหมายเอาเจตนาที่มีการจัดแจง (สัมปยุตธรรม) ที่รวบรวมธรรมทุกอย่าง (กุศลธรรมและอกุศลธรรม) ไว้ (อง.ฉก.ก.อ., 36/775.) กล่าวคือ เจตนาที่เป็นกุศลธรรม หรืออกุศลธรรมเข้ามาประกอบจึงจัดเป็นกรรม ในบทพระพุทธพจน์นี้ มีนักปราชญ์และนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา ได้อธิบายเพิ่มเติมไว้อีก ถึงความหมายของกรรม ดังนี้

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) อธิบายความหมายว่า กรรม แปลตามศัพท์ว่า การงานหรือการกระทำ แต่ในทางธรรมต้องจำกัดความจำเพาะลงไปว่า หมายถึง การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา หรือการกระทำที่เป็นไปด้วยความจงใจ ถ้าเป็นการกระทำที่ไม่มีเจตนา ก็ไม่เรียกว่าเป็นกรรมในความหมายทางธรรม (พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตโต, 2543, 157.)

บรรจบ บรรณรุจิ ได้กล่าวไว้ในหนังสือปฏิจลสมุปาทว่า กรรม คือ การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา ของคนที่ยังมีกิเลส ซึ่งยังมีการให้ผล แบ่งออกได้เป็น 3 ทาง คือ กายกรรม วจีกรรม และมโนกรรม กรรมทั้ง 3 มีทั้งฝ่ายดี และฝ่ายชั่ว (บรรจบ บรรณรุจิ, 2538, 76.)

ตามที่มีนักปราชญ์และนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับความหมายของกรรม ดังที่กล่าวมาแล้วพอสรุปได้ว่า กรรม คือ การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนาอันมีพื้นฐานมาจากกิเลส ที่แสดงออกมาทางกาย วาจา และ ใจ มีทั้งกรรมดีและกรรมชั่ว ในความหมายของกรรมตามที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสแสดงเอาไว้ในแต่ละคราวนั้น มีความหมายเป็นนัยเดียวกัน คือ ทุกครั้งที่กระทำต้องประกอบด้วยเจตนา และจะแสดงออกได้ 3 ทาง เพื่อแสดงเจตจำนงที่ทำออกมา

2.2 ประเภทของกรรม

กรรม ถือว่าเป็นหลักธรรมที่สำคัญต่อมนุษย์จำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิต การที่ได้ศึกษาประเภทของกรรมจึงเป็นสิ่งจำเป็น ดังที่มีปรากฏในพระไตรปิฎกและอรรถกถา โดยมีการจำแนกแบ่งกรรมที่จะศึกษาออกเป็น ประเภทต่าง ๆ มีรายละเอียด ดังนี้

(ก) ประเภทของกรรมตามคุณภาพหรือสาเหตุที่เกิดของกรรม

พระไตรปิฎกได้แบ่งประเภทของกรรมไว้หลายประเภทด้วยกัน โดยแบ่งตามคุณภาพหรือมูลเหตุที่เกิดของกรรม โดยแบ่งตามทางที่ทำกรรมและแบ่งตามกรรมที่มีความสัมพันธ์กับวิบาก โดยกรรมที่แบ่งตามคุณภาพหรือสาเหตุที่เกิดกรรมนั้น ในอภิสลมูลสูตร (อง.ทก., 20/275/277.) อธิบายสรุปได้ว่า

อกุศลมูล (รากเหง้าแห่งอกุศล) มี 3 อย่าง คือ โลภะ โทสะ โมหะ บุคคลทำกรรมเพราะมี โลภะ โทสะ โมหะ ทางกาย วาจา ใจ จัดเป็นอกุศลกรรมและมีผลทำให้เป็นทุกข์ลำบาก คับแค้นเดือดร้อนในปัจจุบัน หลังการตายแล้ว ย่อมไปเกิดในทุคติ

กุศลมูล (รากเหง้าแห่งกุศล) มี 3 อย่าง คือ อโลภะ อโทสะ อโมหะ บุคคลทำกรรมโดยไม่มี โลภะ โทสะ โมหะ ทางกาย วาจา ใจ จัดเป็นกุศลกรรมและมีผลทำให้เป็นสุข ไม่ลำบาก ไม่คับแค้น ไม่เดือดร้อน ในปัจจุบัน ย่อมปรีดีนิพพานในชาติปัจจุบันกรรมที่แบ่งตามคุณภาพหรือสาเหตุการเกิดมี 2 อย่าง คือ 1. อกุศลกรรม หมายถึง กรรมชั่ว มีสาเหตุมาจากโลภะ โทสะ โมหะ 2. กุศลกรรม หมายถึง กรรมดี มีสาเหตุมาจาก อโลภะ อโทสะ อโมหะ (พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตฺโต, 2543, 4.)

ในพระอภิธรรม ธรรมสังคณีปกรณ์ (อภิ.ส., 34/1/1) กล่าวถึงสภาวะธรรมที่เป็นกุศล สภาวะธรรมที่เป็นอกุศล และสภาวะธรรมที่เป็นอพยากถุต์ กล่าวสรุป คือ

1) กุศลธรรม ธรรมที่เป็นกุศล สภาวะที่ฉลาด ดีงาม เอื้อแก่สุภาพจิต เกื้อกูลแก่ชีวิตจิตใจ ได้แก่ อกุศลมูล 3 กิเลส นามขันธ์ 4 ที่สัมปยุตด้วยกุศลมูลนั้นกิตติ กายกรรม วจีกรรม มโนกรรม ที่มีกุศลมูลเป็นฐาน กิตติ กล่าวสั้นว่า กุศลในภูมิ 4

2) อกุศลธรรม ธรรมที่เป็นอกุศล สภาวะที่ตรงข้ามกับกุศล ได้แก่ อกุศลมูล 3 และกิเลสอันมีฐานเดียวกับอกุศลมูลนั้นกิตติ นามขันธ์ 4 ที่สัมปยุตด้วยอกุศลมูลนั้นกิตติ กายกรรม วจีกรรม มโนกรรมที่มีอกุศลมูลเป็นสมุฏฐานกิตติ กล่าวสั้นว่าอกุศลจิตตูปาท 12

3) อพยากตธรรม ธรรมที่เป็นอพยากถุต์ สภาวะที่เป็นกลาง ๆ ซ้ำชาตลงมิได้ว่าเป็นกุศลหรืออกุศล ได้แก่ นามขันธ์ 4 ที่เป็นวิบากแห่งกุศลและอกุศล เป็นกามาวจรกัตาม รูปาวจรกัตาม อรูปาวจรกัตาม โลกุตตรกัตาม อย่างหนึ่ง ธรรมทั้งหลายที่เป็นกิริยา มิใช่กุศล มิใช่อกุศล มิใช่วิบากแห่งกรรมอย่างหนึ่ง รูปทั้งปวงอย่างหนึ่ง อสังขตธาตุ คือ นิพพานอย่างหนึ่ง กล่าวสั้นคือวิบากในภูมิ 4 กิริยาอพยากถุต์ในภูมิ 3 รูป และนิพพาน (พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตฺโต, 2543, 92.)

(ข) ประเภทของกรรมแบ่งตามทางที่กระทำ

กรรมที่แบ่งตามทางที่กระทำ พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงกรรมตามที่กระทำไว้ในอุปาสิทวาสูตรว่า เราบัญญัติในการทำชั่ว ในการประพฤติชั่วไว้ 3 ประการ คือ 1) กายกรรม 2) วจีกรรม 3) มโนกรรม กายกรรมก็อย่างหนึ่ง วจีกรรมก็อย่างหนึ่ง มโนกรรมก็อย่างหนึ่ง บรรดากรรมทั้ง 3 ประการ ที่จำแนกแยกออกเป็นอย่างนี้ เราบัญญัติมโนกรรมว่ามีโทษมากกว่าในการทำกรรมชั่ว ในการประพฤติชั่ว มิใช่กายกรรมหรือวจีกรรม กรรมแบ่งตามทางที่กระทำ หรือแสดงออกของกรรมจัดเป็น 3 ทาง คือ 1. กายกรรม กรรมทำด้วยกาย หรือกระทำทางกาย 2. วจีกรรม กรรมทำด้วยวาจา หรือการกระทำทางวาจา 3. มโนกรรม กรรมทำด้วยใจ หรือการกระทำทางใจ (ม.ม., 13/56/55.)

มโนกรรม หรือ ความคิดจัดเป็นกรรม เพราะทุกขณะจิตที่คิดของปุถุชนมีกิเลสเกิดขึ้นกำกับอยู่เสมอ และเป็นจุดเริ่มต้นของการทำกรรม ที่มีผลสืบต่อให้กระทำกรรมทางกาย และทางวาจา ซึ่งพระพุทธศาสนาจัดว่า มโนกรรมเป็นกรรมที่สำคัญที่สุด มีโทษมากที่สุด มโนกรรมที่ให้โทษร้ายแรงที่สุด คือ มิจฉาทิฎฐิ และมโนกรรมที่เป็นความดีสูงสุด คือ สัมมาทิฎฐิ (บรรจบ บรรณรุจิ, 2538, 79.) อันเป็นตัวกำหนดวิถีชีวิตของบุคคลและสังคม

เมื่อบุคคลทำกรรมตลอดเวลาที่ตื่นอยู่ ไม่ทางมโนกรรมก็ทางกายกรรม หรือวจีกรรม ซึ่งวจีกรรม นอกจากคำพูดแล้ว ยังหมายถึงผู้ที่ใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการทำ (ปิ่น มุทุกันต์, 2535, 446.) ในกรรมอย่าง

หนึ่งอาจต้องใช้การกระทำมากกว่าหนึ่งทาง การจะตัดสินว่าเป็นกรรมทางใดให้ดูว่ากรรมนั้นสำเร็จบริบูรณ์ด้วยอะไร ภาย วาจา หรือด้วยใจ ถ้าสำเร็จด้วยทวารใด พึงถือว่าเป็นกรรมทวารนั้น (ปิ่น มุทุกันต์, 2535, 446.) เช่น การฆ่าคนที่ไม่ได้ลงมือเอง แต่ใช้วาจาจ้างให้ผู้อื่นทำแทน จัดเป็นกายกรรม แต่ใช้วาจาประกอบ เพราะถือว่าจุดสมบูรณ์อยู่ที่กาย หรือการเขียนหนังสือโกหก ให้คนอ่านเชื่อ จัดเป็นการกระทำทางวจีกรรม เพราะเป็นเรื่องของภาษาในการสื่อสาร

จะเห็นได้ว่า กรรมที่แบ่งตามทางที่การทำ มี 3 อย่าง คือ กายกรรม วจีกรรม มโนกรรม เรียกว่า กรรม 3 (พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตโต, 2543, 98.) และถ้านำไปรวมกับสาเหตุแห่งการเกิดกรรม จะได้กรรม 6 ประเภท คือ ฝ่ายกรรมชั่ว มีกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต และฝ่ายกรรมดี คือ กายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต หรือเรียกว่า กรรมบถ แปลว่า ทางแห่งกรรม คือ การกระทำที่เข้าทางเป็นกรรมหรือที่จะนับว่าเป็นกรรม หมายถึงเอาทั้งกรรมดีและกรรมชั่ว แบ่งออกเป็น 2 อย่าง ดังนี้

1) อกุศลกรรมบถ หมายถึง ทางแห่งอกุศลกรรม ทางทำความชั่ว กรรมชั่วอันเป็นทางนำไปสู่ความเสื่อม ความทุกข์ หรือทุกข์ อกุศลกรรมบถ 10 แบ่งตามทางที่ทำความกรรมมี 3 ประการ คือ กายทุจริต 3 วจีทุจริต 3 และมโนทุจริต

กายทุจริต มี 3 ประเภท คือ 1. ปาณาติบาต คือ การฆ่าสัตว์ตัดชีวิต 2. อทินนาทาน คือ การถือเอาสิ่งของเขามีได้ให้ 3. กาเมสุมิฉฉาจาร คือ การประพฤติดีในกาม

วจีทุจริต มี 4 ประเภท คือ 1. มุสาวาท คือ การกล่าวคำเท็จ 2. ปิสุณวาจา คือ การกล่าวคำส่อเสียด 3. ผรุสวาท คือ การกล่าวคำหยาบ 4. สัมผัปปลาปะ คือ การกล่าวคำเพ้อเจ้อ

มโนทุจริต มี 3 ประเภท คือ 1. อภิชฌา คือ ความเพ่งเล็งทรัพย์อยากได้ทรัพย์ของผู้อื่นด้วยความโลภ 2. พยาบาท คือ ความผูกอาฆาตจองเวรผู้อื่นด้วยอำนาจแห่งความโกรธ 3. มิจฉาทิฎฐิ คือ การเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม เห็นว่าทำดีได้ชั่ว ทำชั่วได้ดี มารดาบิดาไม่มีบุญคุณ ไม่เชื่อเรื่องกรรมและผลของกรรม ไม่เชื่อเรื่องบาปบุญคุณโทษ เป็นต้น (ม.ม., 12/445/482-483.)

2) การบำเพ็ญกุศลนั้นมีชื่อเรียกว่า “กุศลกรรมบถ” ซึ่งแปลตามศัพท์ว่า ทางแห่งการทำกุศล มีหลักกรรม 10 ประการ โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม สามารถแยกเป็นกายกรรม 3 วจีกรรม 4 และมโนกรรม 3 ดังนี้

กายกรรม 3 ได้แก่ 1. ปาณาติปาตา เวรมณี คือ เจตนาเว้น จากการยังสัตว์มีชีวิตให้ตกลงไป 2. อทินนาทานา เวรมณี คือ เจตนาเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เขาของมิได้ให้ 3. กาเมสุมิฉฉาจารา เวรมณี คือ เจตนาเว้น จากการประพฤติดีในกาม

วจีกรรม 4 ได้แก่ 1. มุสาวาทา เวรมณี คือ เจตนาเว้น จากการพูดเท็จ 2. ปิสุณาย วาจา เวรมณี คือ เจตนาเว้น จากการพูดส่อเสียด 3. ผรุสวาย วาจา เวรมณี คือ เจตนาเว้น จากการพูดคำหยาบ 4. สัมผัปปลาปะ เวรมณี คือ เจตนาเว้น จากการพูดเพ้อเจ้อ

มโนกรรม 3 ได้แก่ 1. อนภิชฌา คือ ความไม่โลภอยากได้ของเขา 2. อัพยาบาท คือ ความไม่ปองร้ายเขา 3. สัมมาทิฎฐิ คือ ความเห็นชอบ (ม.ม., 12/446/483-485.)

สรุปได้ คือ เมื่อกรรมแบ่งตามทางที่กระทำมีอยู่ 3 อย่าง คือ ทางกาย ทางวาจา และทางใจ อันประกอบด้วย 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายไม่ดีเรียกว่า ทุจริต ฝ่ายดีเรียกว่า สุจริต ในทางมโนกรรมถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการทำกรรมทางกายและวาจา ในพระพุทธปรัชญาจึงจัดว่า มโนกรรมนั้นสำคัญที่สุด มโนกรรมที่มีโทษให้ทุกข์มากที่สุด คือ การเป็นมิจฉาทิฎฐิ มีประโยชน์ให้ความสุขมากที่สุด คือ เป็นสัมมาทิฎฐิ ดังได้อธิบายมาข้างต้น

(ค) กรรมแบ่งตามกรรมที่มีความสัมพันธ์กับวิบาก

การแบ่งกรรมที่มีความสัมพันธ์กับวิบาก นอกจากจะแบ่งกรรมตามสาเหตุและทางแห่งการกระทำแล้ว พระพุทธเจ้ายังได้ตรัสถึงกรรม 4 ประการ ไว้ในพระสูตรต่าง ๆ หลายพระสูตรด้วยกัน เช่น กุกกุรวตติกสูตร (ม.ม., 13/81/79-80.) อธิบายสรุปให้เห็นถึงความสัมพันธ์กับวิบาก ดังนี้ คือ

1. กรรมดำ มีวิบากดำ คือ กรรมชั่ว ให้ผลชั่ว หมายถึง กรรมชั่วที่บุคคลทำทางกาย วาจา ใจ ที่เป็นอกุศลกรรมบถ 10 เปียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่น ส่งผลให้ผู้กระทำได้รับความทุกข์ ฝ่ายเดียวเหมือนสัตว์นรกที่ได้รับโทษทัณฑ์

2. กรรมขาว มีวิบากขาว คือ กรรมดี ให้ผลดี หมายถึง กรรมดีที่บุคคลกระทำทางกาย วาจา ใจ ที่เป็นกุศลกรรมบถ 10 มีผลไม่เปียดเบียนตนเองและผู้อื่น ส่งผลให้ผู้ได้รับมีแต่ความสุขฝ่ายเดียว เหมือนอยู่บนสวรรค์ชั้นสุภิกขะ

3. กรรมทั้งดำและขาว มีวิบากทั้งดำและขาว คือ กรรมทั้งชั่วและทั้งดี ให้ผลทั้งชั่วและดี หมายถึง การที่บุคคลกระทำทั้งกรรมชั่วและกรรมดี ทางกาย วาจา ใจ มีผลเปียดเบียนตนเองและผู้อื่น และไม่เปียดเบียนตนเองและผู้อื่น ส่งผลให้ผู้ได้รับมีทั้งความทุกข์และความสุขสลับกัน เหมือนมนุษย์ เทวดาบางจำพวก และวินิปาติกะ

4. กรรมไม่ดำไม่ขาว มีวิบากไม่ดำและไม่ขาว เป็นไปเพื่อความสิ้นกรรม คือ กรรมไม่ชั่วและกรรมไม่ดี มีผลทั้งไม่ชั่วและไม่ดี เป็นไปเพื่อความสิ้นกรรม หมายถึง การที่บุคคลมีเจตนาละกรรมทั้ง 3 ดังกล่าวข้างต้น โดยปฏิบัติตามหลักกรรม โพชฌงค์ 7 หรือ มรรคมงคล 8

ในคัมภีร์พระไตรปิฎก ได้แบ่งกรรมไว้เป็นประเภทต่าง ๆ แล้วยังได้แบ่งระยะเวลาการให้ผลของกรรม ไว้ในนิพเพธิกสูตรว่า “วิบากแห่งกรรมเป็นอย่างไร คือ เรากล่าววิบากแห่งกรรมว่ามี 3 ประเภท คือ 1. กรรมที่พึงเสวยในปัจจุบัน 2. กรรมที่พึงเสวยในชาติถัดไป 3. กรรมที่พึงเสวยในชาติต่อ ๆ ไป” การแบ่งระยะเวลาการให้ผลของกรรมนั้นมี 3 ระยะ กล่าวโดยสรุป คือ ชาตินี้ ชาติหน้า และชาติต่อ ๆ ไป ไม่ได้กล่าวถึงอโหสิกรรมซึ่งมีการแบ่งกรรมออกเป็นหมวดหมู่ที่ชัดเจน

กรรมนอกกรรมจากปรากฏในพระไตรปิฎกแล้ว ยังมีกรรม 12 ที่ปรากฏในคัมภีร์วิสุทธิมรรคซึ่งจัดเป็นคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาในชั้นอรรถกถา แต่งโดยพระพุทธโฆษาจารย์ได้รวบรวมกรรมในพระไตรปิฎกโดยยึดพระพุทธพจน์เป็นหลัก แล้วจัดแบ่งกรรมออกเป็นประเภทต่าง ๆ ตามผลของกรรมที่ได้รับ มี 3 ประเภท และแต่ละประเภทมี 4 ประการ (สมเด็จพระพุทธปาโมกข์ อภ. อาสภมหาเถร, 2546, 969-971.) และในคัมภีร์อรรถกถาอังคุตตรนิกายติกนิบาตในเรื่องของกรรมมีเพียงหมวดเดียว คือ หมวด 12 กรรม 12 ปรากฏในคัมภีร์นี้ จัดออกเป็น 3 หมวด (อง.ติก.อ., 22/577.) อธิบายสรุปนี้

1) กรรมให้ผลตามเวลา คือ ทิฏฐธรรมเวทนียกรรม กรรมให้ผลในชาตินี้ อุปัชชเวทนียกรรม กรรมให้ผลในชาติหน้า อปรารพเวทนียกรรม กรรมให้ผลในชาติต่อ ๆ ไป อโหสิกรรม กรรมที่เลิกให้ผล คือให้ผลเสร็จไปแล้ว หรือหมดโอกาสจะให้ผลต่อไป

2) กรรมให้ผลตามหน้าที่ คือ ชนกกรรม กรรมที่แต่งมาดีหรือชั่ว อุปถัมภกกรรม กรรมที่สนับสนุน คือ ถ้ากรรมเดิมหรือชนกกรรมแต่งดี ส่งให้ดียิ่งขึ้น กรรมเดิมแต่งให้ชั่ว ก็ส่งให้ชั่วยิ่งขึ้น ปุပ္ปัททกรรม กรรมบีบคั้นหรือขัดขวางกรรมเดิม คอยเบียนชนกกรรม เช่นเดิมแต่งมาดี เปียนให้ชั่ว เดิมแต่งมาชั่ว เปียนให้ดี อุปฆาตกรรม กรรมตัดรอน เป็นกรรมพลิกหน้ามือเป็นหลังมือ เช่นเดิมชนกกรรมแต่งไว้ดีเลิศ กลับทีเดียวลงเป็นขอตานหรือตายไปเลย หรือเดิมชนกกรรมแต่งไว้เลวมาก กลับทีเดียวเป็นพระราชาหรือมหาเศรษฐีไปเลย

3) กรรมให้ผลตามความหนักเบา คือ กรรมหนัก กรรมฝ่ายดี เช่น ทำสมาธิจนได้ฌาน กรรมฝ่ายชั่ว เช่นทำอนันตริยกรรม มีฆ่าบิดามารดาเป็นต้น เป็นกรรมที่จะให้ผลโดยไม่มีกรรมอื่นมาขวางหรือ กันได้พหุกรรม กรรมที่ทำจนชิน อาสันนกรรม กรรมที่ทำเมื่อใกล้ตาย หรือที่เอาจิตใจจดจ่อในเวลาใกล้ตาย อาสันนกรรม ย่อมส่งผลให้ไปสู่ที่ดีหรือชั่วได้ เปรียบเหมือนโคแก่ที่อยู่ปากคอก แม้แรงจะน้อย แต่เมื่อเปิดคอก ก็ออกได้ก่อนกตัตตากรรม กรรมสักแต่ฆ่าทำ คือ เจตนาไม่สมบูรณ์ อาจจะทำด้วยความประมาทหรือ รู้เท่าไม่ถึงการณ์ แต่ก็อาจส่งผลร้ายให้ได้เหมือนกัน ในเมื่อไม่มีกรรมอื่นจะให้ผลแล้ว

ฉะนั้นกรรมตามทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาทที่กล่าวมานี้ สรุปอธิบายเนื้อหาว่า กรรมคืออะไร ประเภทของกรรมคืออะไร กรรมตามคุณภาพหรือสาเหตุที่เกิดของกรรมคืออะไร และอะไรเป็นกรรมดี อะไรเป็นกรรมไม่ดี เกิดได้กี่ทาง สรุปพอประมวลเป็นหลักใหญ่ ๆ ได้เป็น 3 ข้อ คือ 1. พุทธปรัชญาแสดงให้เห็นว่า กรรมมีอยู่จริง ใครทำกรรมดีก็ได้ดี ใครทำกรรมชั่วก็ได้ชั่ว 2. พุทธปรัชญาแสดงให้เห็นว่าการกระทำกรรมนั้นมี ผล กล่าวคือ มีกรรมวิบาก หมายถึง ต้องรับผลของกรรม ผลที่ดีเกิดจากกรรมที่ดี หรือผลที่ชั่วเกิดจากกรรมที่ชั่ว 3. พุทธปรัชญาแสดงให้เห็นว่าสัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตนเอง กล่าวคือ มนุษย์คนเราทุก ๆ คน เป็นเจ้าของกรรมที่เราทำไว้ และเป็นเจ้าของแห่งผลกรรมนั้น ๆ ต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อกรรมที่ตนเองได้กระทำ ไม่ว่าจะเป็นกุศลกรรมหรือ อกุศลกรรมก็ตาม ดังจะได้อธิบายในหัวข้อ การให้ผลและการสิ้นไปแห่งกรรมต่อไป

3. การให้ผลและการสิ้นไปแห่งกรรม

กรรมในฐานะเป็นกฎทางศีลธรรม เรียกว่า กฎแห่งกรรม เมื่อมนุษย์มีการกระทำดียอมทำให้ได้รับ ผลดี เมื่อกระทำชั่วยอมทำให้ได้รับผลชั่ว กรรมและผลของกรรมมีความสัมพันธ์กันอย่างมาก มีเหตุมีผล พระพุทธเจ้าทรงตรัสรองรับการให้ผลของกรรมว่า “บุคคลหวนพิชเช่นไร ย่อมได้ผลเช่นนั้น” (ส.ส., 15/903/317.) พุทธปรัชญาเถรวาทที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้นั้น มีหลักฐานรองรับในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ดังที่จะยกมาบางเรื่องเพื่อศึกษาดังนี้

3.1 การให้ผลของกรรม

พระไตรปิฎกได้อธิบายเรื่องกรรมที่ปรากฏอยู่ในจุฬกัมมวิภังคสูตร (ม.อ., 14/289-296/339-355.) โดยกล่าวถึงการให้ผลของกรรมไว้ ดังนี้

1. การฆ่าสัตว์ทำให้เกิดเป็นคนมีอายุสั้น การไม่ฆ่าสัตว์ทำให้มีอายุยืน
2. การเบียดเบียนสัตว์ทำให้เป็นคนมีโรคมาก การไม่เบียดเบียนสัตว์ทำให้เป็นคนมีโรคน้อย
3. ความมักโกรธหรือโกรธง่าย ทำให้เป็นคนมีผิวพรรณทรามหน้าตาไม่สวย ความไม่มักโกรธ ทำให้เป็นคนมีผิวพรรณดี หน้าตาสวย
4. ความมักริษยาผู้อื่นทำให้เป็นคนมีอำนาจาสนาน้อย ความไม่มักริษยาผู้อื่นทำให้เป็นคนมีอำนาจาสนามาก
5. ความตระหนี่ไม่บริจาคทานทำให้เป็นคนยากจนขัดสน ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่หรือการให้ทานทำให้เป็นคนร่ำรวยมีทรัพย์มาก
6. ความไม่อ่อนน้อมถ่อมตนทำให้เกิดในตระกูลต่ำ ความอ่อนน้อมถ่อมตนทำให้เกิดในตระกูลสูง
7. การไม่ใส่ใจใฝ่หาความรู้ทำให้เกิดมาเป็นคนโง่เขลาหรือไม่เฉลียวฉลาด การใส่ใจใฝ่หาความรู้ทำให้เกิดมาเป็นคนมีสติปัญญาดีหรือเฉลียวฉลาด

3.2 การสิ้นไปแห่งกรรม

กรรมตามนัยแห่งมหากัมภีร์กัมภีร์ (ม.อ., 14/300/360.) การให้ผลซับซ้อนแห่งกรรมในมหากัมภีร์กัมภีร์ มีดังนี้ คือ 1. บุคคลบางคนในโลกนี้ ทำความชั่วไว้มาก ตายแล้วไปเกิดในทุคติ 2. บุคคลบางคนในโลกนี้ ทำความชั่วไว้มาก ตายแล้วไปเกิดในสุคติ 3. บุคคลบางคนในโลกนี้ ทำความดีไว้มาก ตายแล้วไปเกิดในสุคติ 4. บุคคลบางคนในโลกนี้ ทำความดีไว้มาก ตายแล้วไปเกิดในทุคติ

ทัศนะทางพระพุทธปรัชญาเชื่อเรื่องการสิ้นกรรม พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ในนิพเพธิกสูตร อธิบายสรุปได้ว่า ผัสสะเป็นเหตุให้เกิดกรรมเมื่อผัสสะดับกรรมจึงดับ ข้อปฏิบัติให้ถึงการดับกรรม ได้แก่ อริยมรรคมีองค์ 8 และในนิทานสูตร ได้กล่าวถึงสาเหตุการเกิดกรรมชั่ว คือ โลภะ โทสะ โมหะ หรือ อกุศลกรรม เหตุที่เกิดกรรมดี คือ อโลภะ อโทสะ อโมหะ หรืออกุศลกรรม โดยอกุศลกรรมเกิดจากอกุศลกรรม เมื่อละอกุศลกรรมได้ กรรมเป็นอันสิ้นสุดหรือดับลง

การทำอย่างไรจะหมดกรรม การที่จะหมดกรรมก็ คือ ไม่ทำกรรมชั่วทำกรรมดี และทำกรรมดีให้ยิ่งขึ้น คือ แม้แต่กรรมดีก็เปลี่ยนให้ดีขึ้นจากระดับหนึ่งไปอีกระดับหนึ่ง... กรรมไม่หมดด้วยการชดใช้กรรม แต่หมดด้วยการพัฒนากรรม คือ ปรับปรุงตัวให้ทำกรรมที่ดียิ่งขึ้น ๆ จนพ้นขั้นของกรรมไปถึงขั้นทำแต่ไม่เป็นกรรม คือ ทำด้วยปัญญาที่บริสุทธิ์ ไม่ถูกครอบงำหรือชักจูงด้วย โลภะ โทสะ โมหะ จึงจะเรียกว่า พ้นกรรม (พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตโต, 2545, 116.)

สรุปได้ว่า ในพุทธปรัชญาเถรวาทแสดงให้เห็นว่าบุคคลในโลกนี้ ทำความชั่วไว้มาก ตายแล้วไปเกิดในสุคติก็มี เป็นเพราะในขณะที่เขากำลังจะดับ จิตได้นึกถึงกุศลกรรมที่เขาเคยทำไว้มาก หรือมีจิตเป็นสมาธิภูมิจึงดับจิตลงในขณะที่จิตเป็นกุศล จึงได้ไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ ดังพุทธสุภาษิต “จิตเต อสงสิณฺฐสุ สุตติ ปาฏิทฺทงฺขา” เมื่อจิตไม่เศร้าหมองแล้ว ย่อมหวังได้ว่าจักเข้าถึงสุคติ (ม.ม., 12/70/63.) จิตที่ไม่เศร้าหมองคือจิตที่เป็นกุศล หรือบุคคลบางคนในโลกนี้ทำความดีไว้มาก ตายแล้วไปเกิดในทุคติหรือนรกนั้น เป็นเพราะในขณะที่เขากำลังจะดับจิตได้นึกถึงอกุศลกรรมที่เขาได้เคยทำไว้มาก หรือมีจิตเป็นมิจฉาจิต ดับจิตลงในขณะที่จิตเป็นอกุศล ตายแล้วจึงได้ไปเกิดในทุคติหรือนรก ดังพุทธสุภาษิตที่ว่า “จิตเต สงฺกิลิณฺณสุ ทุกฺคติ ปาฏิทฺทงฺขา” เมื่อจิตเศร้าหมองแล้วย่อมเข้าถึงทุคติก็คือจิตที่เป็นอกุศล (ม.ม., 12/70/62.) ดังปรากฏในวัฏฏูปมสูตร ว่าด้วยข้ออุปมาด้วยผ้า

4. วิเคราะห์ความเชื่อเรื่องกรรมและกรรม 12 กับการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน

เพื่อให้เห็นประเด็นในการวิเคราะห์ เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องกรรมและกรรม 12 กับการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน ผู้เขียนได้นำประเด็นมาเพื่อให้เหมาะกับการศึกษา และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันของคนในยุคปัจจุบันได้ ดังนี้

4.1 ความเชื่อเรื่องกรรมของคนในยุคปัจจุบัน

พูดถึงความเชื่อเรื่องกรรมของคนในสมัยปัจจุบัน นับว่ายังมีกลุ่มคนที่ไม่เชื่อ และเชื่อบ้างไม่เชื่อบ้าง เนื่องจากมีความคิดความเข้าใจในเรื่องของกรรมตามทัศนะของตนที่ยินได้ศึกษามาอย่างไม่ถูกต้อง ทำกลุ่มคนเหล่านี้ได้ศึกษากรรมตามทัศนะพุทธปรัชญาจะได้เห็นถึงความจริงแห่งกรรม และตามที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ได้กล่าวถึงความเชื่อเรื่องกรรมของคนไทยว่าคนไทยมีความเข้าใจว่ากรรมเป็นสิ่งที่ส่งผลร้ายต่อชีวิต ทั้งที่ความหมายตามรากศัพท์เดิมนั้น คำว่ากรรม เป็นคำที่มีความหมาย การทำให้คนไทยบางคนไม่ยอมประสบกับคำว่ากรรมแต่อย่างไรก็ตาม ความเชื่อที่ว่าทำชั่วได้ชั่วทำให้พุทธศาสนิกชนชาวไทยมีทัศนคติไปในแง่

ของการทอดธุระ หรือไม่มีความรับผิดชอบแต่ก็ยังมีส่วนต้อยตรงที่ทำให้เกิดการยอมรับความผิดที่ถูกต้อง (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ. ปยุตฺโต, 2559, 6.) เหตุนี้การเข้าใจที่แจ่มแจ้งในเรื่องกรรม จึงจำเป็นอย่างมากที่จะต้องศึกษาให้เข้าใจ และปฏิบัติให้ถูกต้อง ตามที่ผู้รู้อธิบายว่า หลักกรรม หรือกฎแห่งกรรมมีอยู่ว่า “บุคคลทำกรรมใดไว้ ดีก็ตาม ชั่วก็ตาม เขาย่อมต้องรับผลแห่งกรรมนั้น” แต่เนื่องจากกรรมบางอย่าง หรือการกระทำบางคราว ไม่มีผลปรากฏชัดในทันที ผู้มีปัญญาน้อยจึงมองไม่เห็นผลแห่งกรรมของตน ทำให้สับสน และมีความเข้าใจผิดไป เพราะบางทีกำลังทำชั่วอยู่แท้ ๆ กลับมีผลดีมากมาย เช่น ลาภ ยศ สรรเสริญ สุขหลังไหลเข้ามาในชีวิต ตรงกันข้ามบางคราวกำลังทำความดีอยู่อย่างมโหฬาร แต่กลับได้รับความทุกข์ทรมานต่าง ๆ มีผลไม่ดีมากมาย เช่น ความเสื่อมลาภ ความเสื่อมยศ ถูกนินทาว่าร้าย และความเจ็บไข้ได้ป่วยหลังไหลเข้ามาในชีวิต” (วศิน อินทสระ, 2546, 9) จะเห็นได้ว่าคนเราเกิดมาทำกรรมอยู่ตลอดเวลา ขณะการดำเนินชีวิตในแต่ละวัน ก็จะกระทำความกรรมไม่ว่าจะเป็นกรรมดีหรือกรรมไม่ดี กรรมนั้นเกิดขึ้นมาแล้วมีการตั้งอยู่และก็นับไปตามเหตุปัจจัย

4.2 กรรม 12 กับการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน

กรรม 12 นั้น เป็นการอธิบายผลของกรรม เมื่อบุคคลกระทำความกรรมใดไว้ ไม่ว่าจะเป็นกรรมดี หรือกรรมไม่ดี ทางกาย ทางวาจา หรือทางใจ ล้วนแต่ก่อให้เกิดกรรมและผู้กระทำความกรรมนั้นต้องได้รับผลของกรรมไม่ช้าก็เร็ว ไม่ภพชาตินี้ก็ภพชาติต่อ ๆ ไป กรรม 12 ที่ปรากฏในคัมภีร์วิสุทธิมรรค (สมเด็จพระพุทธาจารย์ อาจ อาสภมหาเถร, 2546, 969–971.) และในคัมภีร์อรรถกถา อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต (อง.ตัก.อ., 34/112-132.) โดยอธิบายกรรม 12 แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

กรรมประเภทที่ 1 กรรมที่ให้ผลตามหน้าที่ กรรมที่ให้ผลตามหน้าที่ หมายถึง กรรมที่กระทำไปนั้น มีทั้งดีและไม่ดี ย่อมทำหน้าที่ให้ผลเกี่ยวข้องกับชีวิตของคนเรา มี 4 อย่าง คือ

1) ชนกกรรม กรรมส่งผลให้เกิด จะเห็นได้ว่าชนกกรรม เป็นกรรมส่งผลให้เกิด หมายถึง จะเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วที่ทำไว้อย่างส่งผลให้เกิดในภพภูมิต่าง ๆ ถ้าเป็นกรรมดีจะส่งผลให้เกิดในสุคติ ถ้าเป็นกรรมชั่วจะส่งผลให้เกิดในทุคติ และยังทำหน้าที่หล่อเลี้ยงชีวิตใหม่ให้ดำรงอยู่ และดำเนินกิจกรรมตามสภาพของกรรมจนครบอายุขัย

2) อุปถัมภกรรม กรรมสนับสนุนส่งเสริม จะเห็นได้ว่า อุปถัมภกรรม เป็นกรรมคอยสนับสนุนส่งเสริม หมายถึง คอยทำหน้าที่สนับสนุนส่งเสริมชนกกรรมที่ไม่มีโอกาสให้ผลให้ได้ผล และชนกกรรมที่กำลังให้ผลให้ได้ผลเต็มที่ ตลอดจนสนับสนุนส่งเสริมชีวิตที่ชนกกรรมให้เกิดและหล่อเลี้ยงไว้ให้เจริญเติบโต และดำรงอยู่ได้นาน (สุนทร ฌ รังสี, 2543, 202.) ดังนั้น อุปถัมภกรรมต้องเป็นกรรมประเภทเดียวกันกับชนกกรรม เช่น ชนกกรรมนำไปเกิดเป็นลูกเศรษฐี อุปถัมภกรรมฝ่ายกุศลจะมาสสนับสนุน ให้เด็กคนนั้นมีความสุขสมบูรณ์ตลอดไป เป็นต้น

3) อุปปีฬกรรม กรรมเบียดเบียน จะเห็นได้ว่า อุปปีฬกรรม เป็นกรรมที่คอยเบียดเบียนหมายถึง กรรมที่เบียดเบียนชนกกรรมที่ให้ผลอยู่อย่างกำลังลง เบียดเบียนชนกกรรมที่กำลังจะให้ผล ให้ผลไม่เต็มที่ ตลอดจนเบียดเบียนชีวิตที่ชนกกรรมให้เกิดและหล่อเลี้ยงไว้ ไม่ให้เป็นไปตามสภาพของกรรมนั้น อุปปีฬกรรมจึงตรงกันข้ามกับชนกกรรมและอุปถัมภกรรม คอยบั่นทอนผลของกรรมทั้งสองให้สั้นลง ถ้ามีความสุข ก็จะสุขไม่นาน ถ้ามีความทุกข์ก็จะทุกข์ไม่นานและไม่มาก

4) อุปฆาตกรรม กรรมทำหน้าที่ตัดรอน จะเห็นได้ว่า อุปฆาตกรรม เป็นกรรมตัดรอน หมายถึง กรรมที่ตัดรอนชีวิตที่ชนกกรรมให้เกิดและหล่อเลี้ยงไว้มิให้ให้ผลและสูญสิ้นไป ตลอดจนตัดรอนชนกกรรมอื่น ๆ ไม่ให้มีโอกาสให้ผล อุปฆาตกรรมเป็นกรรมที่สนับสนุนอุปปีฬกรรม และตรงกันข้ามกับชนกกรรมและอุปถัมภกรรม เช่น ถ้าชนกกรรมและอุปถัมภกรรมเป็นฝ่ายกุศล อุปปีฬกรรมจะเป็นฝ่ายอกุศลและอุป

ฆาตกรรมจะเป็นฝ่ายอุกุศลเช่นเดียวกับอุปปีฬกรรม กรรมชนิดนี้ เมื่อให้ผลจะตัดรอนชนกรรมจะให้ผลแทนที่ทันที จะเห็นได้ว่า อุปฆาตกรรมไม่ใช่กรรมที่หักล้างหรือลบล้างกรรมอื่น เพราะกรรมแต่ละประเภทให้ผลของตัวเอง ลบล้างกรรมอื่นไม่ได้ การให้ผลของกรรมมีเงื่อนไขที่ว่า กรรมมีกำลังให้ผลเกิดการอ่อนกำลังลง กรรมอื่นที่กำลังแรงกว่าก็จะให้ผลทันที เปรียบเหมือนกับการวิ่งแข่งกันใครวิ่งเร็วจะแซงคนอื่นที่วิ่งช้าและนำหน้าได้กลายเป็นผู้ชนะ

ฉะนั้น กรรมทั้ง 4 ประเภท จึงเป็นกรรมที่ให้ผลตามหน้าที่ กรรมที่กระทำไปนั้น มีทั้งดีและไม่ดี ย่อมทำหน้าที่ให้ผลเกี่ยวข้องกับชีวิตของเรา ให้มีการดำเนินชีวิตไปตามกฎแห่งกรรม

กรรมประเภทที่ 2 กรรมให้ผลตามลำดับ กรรมที่ให้ผลก่อนหรือหลัง หมายถึง กรรมที่ทำไปทั้งดีและไม่ดี ย่อมมีผลให้ไปเกิดในภพภูมิต่าง ๆ กัน ขึ้นอยู่กับกระทำกรรมหนักหรือกรรมเบา กรรมที่เป็นกรรมหนักจะมีกำลังมากกว่าและให้ผลก่อน เรียกว่าครุกรรม และให้ผลตามลำดับ ดังที่ปรากฏในอรรถกถา มี 4 อย่าง คือ

1) ครุกรรม กรรมหนัก พระอรรถกถาจารย์ได้อธิบายถึงการให้ผลของครุกรรมเอาไว้ว่า กรรมใดหนักเรียกว่า อนันตริยกรรม มีฆ่ามารดา เป็นต้น หรือ มหัคคกรรม การเกิดจากการได้ฌาน กรรมนั้นแลให้ผลก่อน (ขุ.ป.อ., 69/421.) ดังนั้นจึงสามารถจำแนกได้ว่ารูปกรรมมีทั้งส่วนที่เป็นกุศล กล่าวคือส่วนที่เป็นกุศลจะมีแต่อนันตริยกรรม 5 อย่าง (อภิ.วิ., 35/941/595.) ซึ่งประกอบด้วย มาตุฆาต ฆ่ามารดา ปิตุฆาต ฆ่าบิดา อหันตฆาต ฆ่าพระอรหันต์ โลหิตุปบาท มีจิตประทุษร้ายพระพุทธรูปเจ้านจนถึงยังพระโลหิตให้ห้อด้วยจิตคิดร้าย และสังฆเภท ทำลายสงฆ์ให้แตกกัน ส่วนครุกรรมที่เป็นกุศลกรรม มีเพียงอย่างเดียว คือ มหัคคตกรรม กรรมเกิดจากการได้ฌาน จะเห็นได้ว่าครุกรรมจึงเป็นกรรมที่ผู้จะกระทำกรรมนี้จำเป็นต้องสำรวมระวังให้มาก โดยหมั่นกระทำแต่กรรมดีเอาไว้เสมอและห่างไกลจากการกระทำกรรมชั่วอย่างหนักเช่นนี้ จะได้ไม่มีกรรมใดที่จะมาลบล้างหรือตัดทอนได้เลย จนกว่ากรรมนั้นจะมีกำลังอ่อนลงเอง หรือให้ผลจนหมดสิ้นไป

2) อาสันนกรรม กรรมใกล้ตาย หรือกรรมใกล้ดับจิต หมายถึง กรรมดีหรือกรรมชั่วที่ทำในเวลาใกล้ตาย กรรมดีหรือกรรมชั่วที่จิตระลึกถึงเมื่อคราวกำลังจะตาย (สมเด็จพะมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2544, 128.) อาสันนกรรมจึงทำหน้าที่นำบุคคลไปเกิดตามกรรมที่ทำ ถ้าเป็นอกุศลกรรมจะนำไปเกิดในทุคติ ถ้าเป็น กุศลกรรมจะนำไปเกิดในสุคติ (สุนทร ฌ รังษี, 2543, 219.) จะเห็นได้ว่า อาสันนกรรม จึงหมายถึง ชนกรรม ในประเภทของกรรมที่ให้ผลตามหน้าที่ กล่าวคือ อาสันนกรรมเป็นกรรมเพียงเล็กน้อย ไม่มีความรุนแรงมากก็ตาม แต่บุคคลไม่ควรประมาทในการทำกรรม ควรรักษาจิตให้ผ่องใสคุ้นเคยกับความดีเอาไว้ เพราะผลแห่งกรรมที่บุคคลทำไว้นั้นแม้เป็นความชั่วเพียงเล็กน้อย ก็มีผลและทำจิตให้เศร้าหมอง ส่งผลให้ไปเกิดในทุคติได้ อาสันนกรรมอาจหมายถึง ชนกรรมก็ได้

3) อาจิณณกรรม กรรมที่ทำจนชิน คือ กรรมที่ทำเป็นประจำ หมายถึง กรรมดีหรือกรรมชั่วที่ทำเป็นประจำสม่ำเสมอ ส่งผลให้กลายเป็นนิสัย แม้ว่าการกรรมชนิดนี้จะเป็นกรรมที่ทำเพียงครั้งละเล็กน้อย แต่เมื่อทำมากเข้า ก็กลายเป็นกรรมที่มากเปรียบได้กับน้ำที่หยดลงตุ่มทีละหยดบ่อ ๆ เข้าน้ำก็เต็มตุ่มได้ อาจิณณกรรมจึงเรียกได้อีกอย่างว่า พหุกรรม (พระพรหมโมลี วิลาส ญาณวโร, 2545, 190.) จะเห็นได้ว่า อาจิณณกรรมเป็นกรรมที่ทำบ่อยจนเคยชิน ก็ถือว่าเป็นกรรมได้ ฉะนั้นการมองข้ามกรรมเล็ก ๆ น้อย เป็นการประมาทในชีวิตอย่างหนึ่งในการดำเนินชีวิต เพื่อไม่ผล่อควรมีสติกำกับทุกการกระทำนั้น ๆ เพื่อไม่ให้เกิดการสร้างกรรมใหม่ขึ้นมาอีก

4) กตัตตากรรม กรรมสักว่าทำ หมายถึง กรรมดีหรือชั่วที่ทำด้วยเจตนา หรือความตั้งใจไม่แรง เพราะไม่มีเจตนาที่ตั้งใจไว้ก่อน หากไม่มีกรรม อาสันกรรม กรรมนี้จึงจะให้ผลเป็นตัวกำหนดคติชีวิตหลัง ความตาย ไปเกิดในทุคติหรือสุคติตามกรรมที่ทำ ฉะนั้น การไม่ทำกรรมสักแต่ว่าทำที่ไม่มีเจตนา ผลของกรรมก็จะเบาให้ผลน้อยตามเจตนาที่ทำ ไม่ว่าจะเป็นกุศลหรืออกุศล

กรรมประเภทที่ 3 กรรมให้ผลตามระยะเวลา หมายถึง กรรมที่กระทำไปแล้ว เป็นกรรมทั้งในส่วนที่ดีและส่วนไม่ดี โดยมีระยะเวลาในการให้ผลต่างกัน กล่าวคือกรรมบางอย่างกระทำในชาตินี้ ให้ผลในชาตินี้ กรรมบางอย่างกระทำในชาตินี้ ให้ผลในชาติหน้า กรรมบางอย่างกระทำในชาตินี้ ให้ผลในชาติต่อ ๆ ไปจากชาติหน้า มี 4 อย่าง คือ

1) ทัฏฐัมมเวทนิยกรรม กรรมให้ผลในชาตินี้ ในกรรมเหล่านั้นชนวนเจตนาครั้งแรก เป็นกุศลก็ดี เป็นอกุศลก็ดีใน จิต 7 ดวง ในชุมชนวิถิจิต 1 ดวง ชื่อว่าทัฏฐัมมเวทนิยกรรม ทัฏฐัมมเวทนิยกรรมนั้นย่อมให้ผลในอัตภาพนี้เท่านั้น แต่เมื่อไม่อาจให้ผลอย่างนั้นก็เป็นอโหสิกรรม (พระพรหมโมลี วิลาศ ญาณวโร, 2545, 215.) ทำให้เห็นว่า ทัฏฐัมมเวทนิยกรรมนี้ เป็นกรรมที่สามารถรับรู้ผลได้ทันในชาติเดียว ส่วนกรรมที่เป็น ทัฏฐัมมเวทนิยกรรมนั้น จะส่งผลต่อไปในอุปปัชชเวทนิยกรรมหรืออุปปราปรีชเวทนิยกรรมต่อไปได้นั้นก็จะขึ้นอยู่กับความแรงของกรรมที่ได้ก่อไว้ ถ้าแรงมากพอก็สามารถส่งผลต่อไปได้ ถ้าไม่มากพอก็จะสิ้นสุดในชาติเดียว

2) อุปปัชชเวทนิยกรรม กรรมให้ผลในชาติหน้า ได้แก่ กรรมดีก็ตาม ชั่วก็ตาม ที่กระทำในขณะที่ขณะแห่ง ชวนจิตดวงสุดท้าย ในบรรดาชวนจิตทั้ง 7 แห่งชวนวิถีนึง ๆ ที่ยังประโยชน์ให้สำเร็จ กรรมนี้ให้ผลเฉพาะในชาติถัดจากนี้ไปเท่านั้น ถ้าไม่มีโอกาสให้ผลในชาติหน้าก็กลายเป็นอโหสิกรรม ที่เป็นเช่นนี้ เพราะเป็นเจตนา ท้ายสุดของชวนวิถีเป็นตัวให้สำเร็จความประสงค์และได้ความเสพคุ้นจากชวนเจตนา ก่อน ๆ มาแล้ว แต่ในเวลาเดียวกัน ก็มีกำลังจำกัด เพราะเป็นขณะจิตที่กำลังสิ้นสุดชวนวิถี ฉะนั้นกรรมให้ผลในชาติหน้า หมายถึง กรรมดี หรือกรรมชั่วที่ทำในชาตินี้ แต่ยังไม่ให้ผล จะให้ผลในชาติถัดไป กรรมประเภทนี้ กลายเป็นอโหสิกรรม ต่อเมื่อให้ผลแล้ว หรือผู้ทำกรรมตายลงก่อนได้รับผล จะไม่ข้ามไปผลในชาติต่อ ๆ ไปนรกดด้วยกรรมอย่างหนึ่ง สมบัติที่เหลือและกรรม (ที่เหลือ) จึงความเป็นอโหสิกรรมไปหมด คือเป็นกรรมที่ไม่มีวิบาก (อง.ติก.อ., 34/122-123.)

3) อุปปราปรีชเวทนิยกรรม กรรมให้ผลในชาติต่อ ๆ ไป ถัดจากชาติหน้า หมายถึง กรรมดี หรือกรรมชั่ว ที่ทำในชาตินี้ แล้วจะให้ผลในชาติต่อ ๆ ไป ถัดจากชาติหน้าชาติใดชาติหนึ่งเมื่อสบโอกาส เปรียบเหมือนสุนัขไล่เนื้อไล่ตามเนื้อที่เข้าในทีใด ย่อมเข้ากัดในที่นั้น (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2544, 126.) จะเห็นได้ว่า อุปปราปรีชเวทนิยกรรมนั้นได้โอกาสเมื่อใดในอนาคตกาล เมื่อนั้นก็จะให้ผลทันที จนกว่ากรรมนั้นจะเป็นอโหสิกรรม ดังที่พระอรรถกถาจารย์อธิบายว่า เมื่อความเป็นไปแห่งสังสารวัฏยังมีอยู่ กรรมนั้นจะชื่อว่า เป็นอโหสิกรรมย่อมไม่มี (อง.ติก.อ., 34/122-123.)

4) อโหสิกรรม กรรมไม่ให้ผล ในอรรถกถาพระสุตตันตปิฎกขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทามรรคได้กล่าวถึง อโหสิกรรมพอเข้าใจได้ว่า เมื่อทัฏฐัมมเวทนิยกรรม หรืออุปปัชชเวทนิยกรรม หรือ อุปปราปรีชเวทนิยกรรมนั้น เลิกให้ผลแล้วก็จะกลายเป็นอโหสิกรรม คือ เลิกให้ผลไปโดยปริยาย (ขุ.ป.อ., 69/421-431.) ฉะนั้นอกุศลกรรม หรืออกุศลกรรมที่ให้ผลเสร็จแล้ว หรือเป็นกรรมที่รอให้ผลอยู่ แต่ไม่มีโอกาสให้ผล หากว่าล่วงเลยเวลาในการให้ผลก็จะเป็นอโหสิกรรมไป คือ เลิกให้ผล เพราะไม่มีโอกาสให้ผลได้ทั้งอดีต ปัจจุบัน และอนาคต เรียกว่า สิ้นสุดกรรม เป็นอโหสิกรรม

กรรม 12 ที่อธิบายมานั้น ถ้าคนเราศึกษาทำความเข้าใจ และปฏิบัติให้ถูกต้อง ยิ่งเป็นกลุ่มชนในยุคสมัยปัจจุบันนี้จำเป็นอย่างมากที่จะต้องศึกษา ทำความเข้าใจ และปฏิบัติให้ถูกต้อง เพื่อการดำเนินชีวิตให้มีความสุข การดำรงอยู่ในกรอบของขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมของสังคมได้อย่างสงบสุขนั้น ไม่สร้างความเดือดร้อนอันเกิดจากการกระทำกรรมของเราเอง ที่ไม่ผ่านการพิจารณาโดยแยบคายด้วยสติ ฉะนั้นกรรม 12 จึงเป็นสิ่งที่เหมาะแก่การนำไปเป็นหลักการดำเนินชีวิตประจำวันของคนในยุคปัจจุบัน ทั้งเป็นประโยชน์แก่ตนเอง สังคม ทั้งในภพนี้และภพหน้าอีกด้วย

5. บทสรุป

เมื่อศึกษากรรมในพุทธปรัชญาเถรวาทแล้ว ทำให้ทราบว่าสรรพสัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน เพราะอาศัยการมีเจตนาหรือเจตจำนง เป็นตัวกำหนดการกระทำ โดยมีเจตนาในการริเริ่มปรุงแต่งด้วยกิเลสต่าง ๆ การกระทำเมื่อมีเจตนาแล้ว บุคคลย่อมแสดงการกระทำกรรมโดย ทางกาย ทางวาจา และทางใจ ทั้ง 3 ทาง เป็นทั้งกรรมฝ่ายกุศล และกรรมฝ่ายอกุศล กล่าวคือ ทั้งทางดี และ ทางชั่ว เป็นการสร้างกรรมขึ้นทั้งนั้น เมื่อบุคคลกระทำกรรมใดก็ตาม ย่อมได้รับผลของกรรมนั้น ซึ่งเป็นไปตามกฎปฏิจจสมุปบาท คือเป็นกฎแห่งเหตุและผล ซึ่งเมื่อบุคคลกระทำกรรมเช่นใด ก็ย่อมได้รับผลของกรรมเช่นนั้น เรียกอีกอย่างว่า “กฎแห่งกรรม” กรรมนี้ถือว่าเป็นกฎทางศีลธรรม เมื่อมนุษย์มีการกระทำดีย่อมทำให้ได้รับผลดี เมื่อกระทำชั่วย่อมทำให้ได้รับผลชั่ว กรรมและผลของกรรมถือว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างมาก มีเหตุมีผลในกระบวนการเกิดและการให้ผล ดังที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรองรับการให้ผลของกรรมว่า “บุคคลหว่านพืชเช่นไร ย่อมได้ผลเช่นนั้น” เมื่อมนุษย์ได้ศึกษาเรื่องกรรมในพุทธปรัชญาเถรวาทแล้ว สามารถพิจารณาวิเคราะห์ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้ แล้วนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดความรู้เข้าใจกฎแห่งกรรม กระทำในสิ่งที่ดีงามที่เป็นกุศลละสิ่งไม่ดีอันเป็นอกุศลออกไป หมั่นประพฤติปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท ประกอบกับการดำเนินชีวิตในการอยู่ร่วมกันของคนสังคมยุคปัจจุบันได้อย่างมีความสุข ด้วยการเข้าใจเรื่องกรรมในพุทธปรัชญาเถรวาทอย่างถูกต้อง

บรรณานุกรม

- บรรจบ บรรณรุจิ. (2538). **ปฏิจสุมปาท**. (พิมพ์ครั้งที่ 3), กรุงเทพมหานคร: พรบุญการพิมพ์.
- ปิ่น มุทุกันต์. (2535). **พุทธศาสตร์ ภาค 2**, กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2545). **เชื่อกกรรม รู้กรรม แก้กรรม**. (พิมพ์ครั้งที่ 2), กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิกจำกัด.
- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต). (2539). **พุทธศาสนากับปรัชญา**, กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พรินติ้ง.
- พระพรหมโมลี (วิลาส ญาณวโร). (2545). **กรรมทีปนี เล่ม 1**. (พิมพ์ครั้งที่ 2), กรุงเทพมหานคร: .ดอกหญ้า.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. เล่มที่ 12 13 14 20 22 34 35**, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2537). **พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาแปลชุด 91 เล่ม, เล่มที่ 23 34 36 69**, กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- วศิน อินทสระ. (2546). **หลักกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด**, กรุงเทพฯ : เรือนธรรม.
- วัชร งามจิตรเจริญ. (2550). **พุทธศาสนาเถรวาท**, กรุงเทพฯ: ธรรมศาสตร์.
- สุนทร ณ รังสี. (2543). **พุทธปรัชญาจากพระไตรปิฎก**. (พิมพ์ครั้งที่ 2), กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร). (2546). **คัมภีร์วิสุทธิมรรค**. (พิมพ์ครั้งที่ 4), กรุงเทพมหานคร: บริษัทประยูรวงศ์พรินติ้ง จำกัด.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2544). **ธรรมวิภาค ปริเฉทที่ 1**. (พิมพ์ครั้งที่ 6), กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย.